

Branko Tošović (ur.)
Andrićeva HRONIKA

Branko Tošović (Hg.)
Andrićs CHRONIK

.

Andrić-Initiative

(Reihe)

herausgegeben von

Univ.-Prof. Dr. Branko Tošović
(Karl-Franzens-Universität Graz)

Band 7

Andrić-Initiative

(Serija)

uređuje

prof. dr Branko Tošović
(Univerzitet „Karl Franc“ Grac)

Tom 7

INSTITUT FÜR SLAWISTIK
DER KARL-FRANZENS-UNIVERSITÄT GRAZ
NARODNA I UNIVERZITETSKA BIBLIOTEKA
REPUBLIKE SRPSKE
SVET KNJIGE
NMLIBRIS

Branko Tošović (Hg./ur.)

ANDRIĆEVA HRONIKA
ANDRIĆS CHRONIK

Andrić-Initiative

7

**Institut für Slawistik
der Karl-Franzens-Universität Graz
Narodna i univerzitetska biblioteka
Republike Srpske
Svet knjige
nmlibris**

2014

Gedruckt mit Unterstützung
der Universität Graz
Štampanje je finansirao
Univerzitet u Gracu

Gedruckt mit Unterstützung
des Landes Steiermark
Štampanje je finansirala
Pokrajina Štajerska

Herausgeber • Urednik

O. Univ.-Prof. Dr. Branko Tošović

Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz
Merangasse 70, A-8010 Graz

branko.tosovic@uni-graz.at, <http://www-gewi.kfunigraz.ac.at/gralis>

Beurteilung der Aufsätze, Satz und Korrektur
Vrednovanje radova, prelom i korektura

Branko Tošović

Lektorat der deutschen Texte und Übersetzungen
Lektorisanje njemačkih tekstova i prevod

Arno Wonisch

Lektorat den übrigen Texte
Jelena Janjić, Branko Tošović

Verlag • Izdavač

Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz

Merangasse 70, 8010 Graz, Österreich/Austria, Tel.: ++43 316 380 25 22
branko.tosovic@uni-graz.at; <http://www-gewi.uni-graz.at/gralis>

Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske

Jevrejska 30, 78 000 Banjaluka, BiH, Republika Srpska, direkcija@nub.rs,
tel. ++387 51 215 894, www.nub.rs

Svet knjige d.o.o.

Bulevar despota Stefana 15, 11000 Beograd, Srbija, tel. ++381 11 324 73 07
svetknjige@svetknjige.net, www.svetknjige.net

nmlibris

Miloša Pocerca 5, 11000 Beograd, Srbija, info@mllibris.rs,
tel. ++381 11 362 94 90, www.nmlibris.com

Druck • Štampa

Grafid d.o.o.

78 000 Banjaluka, BiH, Republika Srpska, Milana Karanovića 25,
tel.: ++387 51 259 250, Fax: ++387 51 258 657, grafid@blic.net

Tošović, Branko (Hg./ur.). **Andrićeva Hronika. Andrićs Chronik.** Graz – Beograd – Banjaluka:
Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz – Narodna i univerzitetska biblioteka
Republike Srpske – Svet knjige – nmlibris, 2014. 1.077 S./s.

© Branko Tošović, Graz 2014

Alle Rechte vorbehalten. Sva prava zadržana.

ISBN 978-3-9503561-6-8

(Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz)

ISBN 978-99938-30-73-3

(Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske)

Sadržaj • Inhalt

Sadržaj • Садржај	5
Predgovor	13
Vorwort.....	15
Allgemein • Општи дио • Општи дио	17
Branko Tošović (Grac). Auto/recepcija HRONIKE	19
[Die Die Auto/rezeption der CHRONIK]	19
Literatur • Književnost • Књижевност	75
Ангелина Бановић-Марковска (Скопје). Истокот и Западот: дијалог на култури и идеологии во ТРАВНИЧКА ХРОНИКА на Иво Андрјиќ	77
[Ost und West: Dialog der Kulturen und Ideologien im Roman WESIRE UND KONSULN]	77
Снежана Башчаревић (Лепосавић). Облици надмоћи у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ [Formen der Übermacht im Roman WESIRE UND KONSULN]	85
Iva Beljan (Mostar). TRAVNIČKA HRONIKA i franjevački ljetopisi [WESIRE UND KONSULN und Chroniken der Franziskaner]	97
Mirela Berbić (Tuzla). TRAVNIČKA HRONIKA kao semiotičko polje kulture(a) dijaloga i aspekti osmišljavanja identiteta [WESIRE UND KONSULN als semiotisches Feld der Kultur des (Nicht-)Dialogs und Aspekte der Identitätsgestaltung]	111
Danilo Capasso (Banjaluka). TRAVNIČKA HRONIKA – hronika Levantinaca – Italijana [WESIRE UND KONSULN – die Chronik der Levantiner – Italiener]	129
Jožica Čeh Steger (Maribor). Feuchtigkeit und Kälte als Motiv und Metapher im Roman WESIRE UND KONSULN [Vlažnost i hladnoća u romanu TRAVNIČKA HRONIKA]	141
Jovana Davidović (Šid). TRAVNIČKA HRONIKA – između dobra i zla [WESIRE UND KONSULN – zwischen Gut und Böse]	153

Davor Dukić (Zagreb). <i>WESIRE UND KONSULN – eine imagologische Analyse</i> [TRAVNIČKA HRONIKA – imago-loška analiza]	165
Mevlida Đuvić (Gračanica). <i>Kolizija svjetova i etičnost naracije u Andrićevoj TRAVNIČKOJ HRONICI</i> [Kollision der Welten und die Ethizität der Narration im Roman <i>WESIRE UND KONSULN</i>]	181
Наташа Глишић (Бањалука). <i>Сусрети култура или интеркултурни неспоразуми</i> [Aufeinandertreffen der Kulturen und interkulturelle Missverständnisse]	193
Irina Ivanova (Moskva). <i>Neke osobine travničkog mentaliteta (prema romanu Ive Andrića TRAVNIČKA HRONIKA)</i> [Einige Besonderheiten der Mentalität von Travnik (gemäß dem Roman <i>WESIRE UND KONSULN</i>)]	203
Ружица Јовановић (Шабач). <i>Појам хронике у Андрићевом роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА и Пекићевој збирци прича НОВИ ЈЕРУСАЛИМ</i> [Der Begriff der Chronik in Andrićs Roman <i>WESIRE UND KONSULN</i> und in der Erzählungssammlung <i>NOVI JERUSALIM</i> von Borislav Pečić]	211
Šjela Karabašić (Bihać). <i>Generationskonflikte</i> [Sukob generacija]	223
Nikola Koščak (Novi Marof). <i>Heteroglosija i dijalogičnost u romanu TRAVNIČKA HRONIKA</i> [Heteroglossie und Dialogizität im Roman <i>WESIRE UND KONSULN</i>]	233
Јелена Крунић (Шид). <i>Дијалог религија у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ ИВЕ АНДРИЋА И ХАЗАРСКОМ РЕЧНИКУ МИЛОРАДА ПАВИЋА</i> [Dialog der Religionen im Roman <i>WESIRE UND KONSULN</i> und im <i>HAZARSKI REČNIK</i> von Milorad Pavić]	247
Персида Лазаревић Ди Ђакомо (Ќјети-Пескара). <i>Морлакизам ТРАВНИЧКЕ ХРОНИКЕ</i> [Der Morlakismus des Romans <i>WESIRE UND KONSULN</i>]	259

Frančeska Liebmann (Graz). Priroda u njemačkom i engleskom prijevodu TRAVNIČKE HRONIKE [Die Natur in der deutschen und englischen Übersetzung des Romans WESIRE UND KONSULN]	275
Patricia Marušić (Zagreb). Ženski likovi u Andrićevoj TRAVNIČKOJ HRONICI [Weibliche Personen im Roman WESIRE UND KONSULN]	291
Perina Meić (Mostar). Dramski kôd u TRAVNIČKOJ HRONICI [Der Code des Dramas im Roman WESIRE UND KONSULN]	303
Светлана Милановић (Београд). Домен температуре у роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА [Der Faktor der Temperatur im Roman WESIRE UND KONSULN]	325
Снежана Милојевић (Прокупље). Госпођа фон Митерер као парадигма затварања чаршије у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ [Frau von Mitterer als Paradigma für die Abgeschlossenheit des Basars im Roman WESIRE UND KONSULN]	333
Бојана Милосављевић Милић (Ниш). Виртуелни наратив у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ ИВЕ Андрића [Der virtuelle Narrativ im Roman WESIRE UND KONSULN]	351
Весна Мојсова-Чепишевска (Скопје). Травничка хроника на Битолскиот народен театар [WESIRE UND KONSULN im Nationaltheater von Bitola]	365
Анна Наумова (Минск). Етноконфесионалните ориентири во романе Иво Андрича ТРАВНИЦКАЈА ХРОНИКА [Ethnisch-konfessionelle Orientierungspunkte im Roman WESIRE UND KONSULN]	373
Кристијан Олах (Београд). Искушење истине: поетика тишине у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ ИВЕ Андрића [Die Versuchung der Wahrheit: die Poetik der Stille im Roman WESIRE UND KONSULN]	381

Vildana Pečenković, Nermina Delić (Bihać). Transformacija identitetskih obrazaca u romanu TRAVNIČKA HRONIKA [Die Transformation von Identitätsmustern im Roman WESIRE UND KONSULN]	401
Вук Петровић (Београд). Полифонија и хронотоп у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ [Die Polyphonie und das Chronotop im Roman WESIRE UND KONSULN]	409
Оливера Радуловић (Нови Сад). Естетички феномен природно лепог у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ и контексту Андрићевих приповедака и путописа [Das ästhetische Phänomen des natürlich Schönen im Roman WESIRE UND KONSULN im Kontext von Andrićs Erzählungen und Reisebeschreibungen]	429
Јелена Ратков-Квочка (Сремски Карловци). Револуционар са књигом у руци у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ Иве Андрића и ГРОБНИЦИ ЗА БОРИСА ДАВИДОВИЧА Данила Киша [Der Revolutionär mit dem Buch in der Hand im Roman WESIRE UND KONSULN und in GROBNICA ZA BORISA DAVIDOVIČA von Danilo Kiš] ...	445
Маја Savić (Novi Sad). Дијалог култура и цивилизација у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ Иве Андрића [Der Dialog der Kulturen und Zivilisationen im Roman WESIRE UND KONSULN von Ivo Andrić]	463
Enes Škrgeo (Travnik). Gdje su bili konzulati u Travniku? [Wo waren die Konsulate in Travnik?]	485
Boris Škvorc (Split). Posrednici „istina“: uloga prevoditelja, prevodenja i „doušnika“ u konstrukciji kronike [Die Vermittler von „Wahrheiten“: die Rolle von Übersetzern, des Übersetzens und der „Schnüffler“ bei der Konstruktion der Chronik]	493
Татјана Свишук (Минск). Образ „настоящего пути“ в произведении Иво Андрича ТРАВНИЦКАЯ ХРОНИКА [Das Bild des „authentischen Weges“ in Ivo Andrićs Roman WESIRE UND KONSULN]	529

Galina Tјapko (Moskva). Likovi konzula i diplomatski rad u romanu I. Andrića TRAVNIČKA HRONIKA [Die Persönlichkeiten der Konsuln und die diplomatische Arbeit im Roman WESIRE UND KONSULN]	539
Gordana Todorіć (Novi Sad). Retorika novca i puta u TRAVNIČKOJ HRONICI Ive Andrića [Die Rhetorik von Geld und Weg im Roman WESIRE UND KONSULN]	563
Marina Tokin, Branislava Vasić Rakočević (Novi Sad). Hronotop trećeg sveta u romanu TRAVNIČKA HRONIKA Ive Andrića [Das Chronotop der Dritten Welt im Roman WESIRE UND KONSULN]	575
Драгана Вукићевић (Београд) . Дух негације у TRAVNIЧКОЈ ХРОНИЦИ [Der Geist der Negation im Roman WESIRE UND KONSULN]	585
Amira Žmirić (Banjaluka). Bosnien und seine Wesire in den Augen des Europäers Josef Koetschet in seinem Werk OSMAN PASCHA, der letzte große Wesir Bosniens, und dessen Nachfolger im Roman WESIRE UND KONSULN [Bosna i njeni veziri u očima Evroplјana u radu Josefa Koetscheta OSMAN PAŠA, posljednjeg bosanskog vezira i njegovih nasljednika, u romanu TRAVNIČKA HRONIKA]	605
Arno Wonisch (Graz). WESIRE UND KONSULN und AUDIENZ BEIM WESIR: Aber wo ist <i>Travnik</i> ? [TRAVNIČKA HRONIKA i AUDIјENCIЈA KOD VEZIRA: Ali gdje je <i>Travnik</i> ?] ...	613
Sprache • Jezik • Језик	623
Милан Ајдановић (Нови Сад). Номинација човека мотивисана његовим негативним особинама у роману TRAVNIЧКА ХРОНИКА [Die durch negative Eigenschaften motivierte Nomination des Menschen im Roman WESIRE UND KONSULN]	625
Миливој Алановић (Нови Сад). Погодбене реченице у TRAVNIЧКОЈ ХРОНИЦИ [Konditionalsätze in WESIRE UND KONSULN]	633

Marko Alerić (Zagreb). Jezična karakterizacija u TRAVNIČKOJ HRONICI Ive Andrića [Die sprachliche Charakterisierung religiöser Würdenträger im Roman WESIRE UND KONSULN]	649
Edita Andrić (Sremska Kamenica). OLUJA NAD ILI DOLINOM ili TRAVNIČKA HRONIKA [STURM ÜBER DEM TAL oder WESIRE UND KONSULN]	657
Ивана Антонић (Нови Сад). Прилошка темпорална квантификација у Андрићевој ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ [Temporalquantifizierung im Roman von Ivo Andrić WESIRE UND KONSULN]	675
Нада Арсенијевић (Нови Сад). Номинација лица у Андрићевом роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА [Benennungen von Personen im Roman von Ivo Andrić WESIRE UND KONSULN]	691
Zdravko Babić (Podgorica). Leksička sredstva izražavanja neodredenolične i uopštenolične radnje u romanu TRAVNIČKA HRONIKA [Lexikalische Mittel zum Ausdruck unbestimmt-persönlicher und allgemein-persönlicher Handlung im Roman WESIRE UND KONSULN]	709
Zrinka Ćoralić, Mersina Šehić (Bihać). Analiza somatizama u Andrićevoj TRAVNIČKOJ HRONICI [Die Analyse der Somatismen im Roman von Ivo Andrić WESIRE UND KONSULN]	715
Tamara Gazdić-Alerić (Zagreb). Razine povezivanja izraza i konkretnih ili apstraktnih elemenata u Andrićevu romanu TRAVNIČKA HRONIKA [Elemente des Verbindens des Ausdrucks und von konkreten und abstrakten Elementen im Roman WESIRE UND KONSULN]	725
Наташа Киш (Нови Сад). Деадјективне именице које добијају допуне у Андрићевој ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ [Deadjektivische Substantive mit Ergänzungen im Roman von Ivo Andrić WESIRE UND KONSULN]	737

Merisa Kulenović (Bihac). Quantitätsausdrücke – dargestellt am Roman TRAVNIČKA HRONIKA und seiner Übersetzung ins Deutsche [Izražavanje kvantiteta – na materijalu korpusa romana TRAVNIČKA HRONIKA i u prevodima na njemački jezik]	749
Željka Matulina (Zadar). Vergleichswendungen in Andrićs Roman TRAVNIČKA HRONIKA und ihre Translate in der deutschen Übersetzung WESIRE UND KONSULN [Poređenje frazema u romanu TRAVNIČKA HRONIKA i njihovi njemački prijevodni ekvivalenti]	759
Наташа Миланов (Београд). Фреквенција именица у Андрићевом роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА [Frequenz der Substantive im Roman WESIRE UND KONSULN]	775
Горан Милашин (Бањалука). Модели преношења туђег говора у роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА [Modelle der Darstellung fremder Sprachen im Roman WESIRE UND KONSULN]	787
Соња Ненезић (Никшић). Творбено-семантичка структура глаголских именица у Андрићевој ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ [Die derivativ-semantische Struktur von Verbalsubstantiven im Roman WESIRE UND KONSULN]	807
Dušanka Popović (Podgorica). Iz leksike u romanu TRAVNIČKA HRONIKA [Aus der Lexik im Roman WESIRE UND KONSULN]	819
Strahinja Stepanov (Novi Sad). O gnoseološkim generalizacijama u TRAVNIČKOJ HRONICI (fragment iz tekstostilističke analize?) [Über gnoseologische Generalisierungen im Roman WESIRE UND KONSULN (ein Fragment der textstilistischen Analyse?)]	839
Милица Стојановић (Београд). Фреквенција глагола у Андрићевом роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА [Verbfrequenz im Roman von Ivo Andrić WESIRE UND KONSULN]	857

Гордана Штасни (Нови Сад). Синтагме с предлошким акузативом у ТРАВНИЧКОЈ ХРОНИЦИ [Syntagmen mit adverbialem Akkusativ im Roman WESIRE UND KONSULN]	869
Гордана Штрбац (Нови Сад). Фразеологија у роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА И. Андрића [Phraseologie im Roman von I. Andrić WESIRE UND KONSULN]	885
Мiodarka Теравчевић (Nikšić). Deagentizovane rečenice u funkciji ekspresivizacije u Andrićevom romanu TRAVNIČKA HRONIKA [Agenslose Sätze zwecks Ausdruck von Expressivität im Roman von Ivo Andrić WESIRE UND KONSULN]	897
Бојана Томић (Београд). Паремииолошки облици у роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА [Parömiologische Formen im Roman WESIRE UND KONSULN]	909
Branko Тошовић (Grac). Tropi u romanu TRAVNIČKA HRONIKA [Tropen im Roman WESIRE UND KONSULN]	919
Branko Тошовић (Grac). Figure u romanu TRAVNIČKA HRONIKA [Figuren im Roman WESIRE UND KONSULN]	1007
Dušanka Zvekić-Dušanović (Novi Sad). Kvalifikativni genitiv i kvalifikativni instrumental u TRAVNIČKOЈ HRONICI i njihovi mađarski ekvivalenti [Der qualifikative Genitiv und der qualifikative Instrumental im Roman WESIRE UND KONSULN und ihre ungarischen Äquivalente]	1039
Runder Tisch • Okrugli sto • Округли сто	1053
Davor Dukić (Zagreb)	1055
Branko Тошовић (Grac)	1055
Perina Meić (Mostar)	1058
Jelena Ratkov-Kvočka (Sremski Karlovci)	1059
Enes Škrго (Travnik)	1065
Beilagen • Prilozi • Prilozi	1071
Perina Meić (Mostar). Narodne ljekaruše [Sammlungen von Volksrezepten]	1073
Perina Meić (Mostar). Posveta (1936) [Die Widmung (1936)]	1077

Наташа Миланов (Београд)

Фреквенција именица у Андрићевом роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА *

У раду ће бити анализирана фреквенција именица у Андрићевом роману Травничка хроника. Циљ рада је да се утврди инвентар именица и њихова учесталост у тексту. Резултати ће бити представљени табеларно.

1. У раду ћемо представити фреквенцију именица из романа Травничка хроника Иве Андрића¹ са становишта честоте појављивања у укупном лексичком фонду овог књижевног дела². Због обима грађе (именице, као лексички најзначајније речи, најбројније су у роману³), даћемо фреквенцију именица са учесталашћу појављивања 50 пута и више. Приликом граматичке обраде грађе разликоваћемо реч као статистички појам „гласовни садржај између две белине који је довољан за исказ“ и лексичку одредницу, најмању реченичку односно лексичку јединицу. Наша анализа биће

* Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ, који у целини финансира Министарство просвете, технолошког развоја и науке Републике Србије.

¹ У роману је приказан временски период од непуне деценије – од краја октобра 1806. године (у Прологу), односно од краја фебруара 1807. до пролећа 1814. (последњег петка у мају месецу 1814, у Епилогу). Тема дела јесте судбина различитих народа – Срба, Хрвата, Муслимана и Јевреја који су били и представници различитих вероисповести – хришћани подељени на католике и православце, муслимани и Јевреји, који су живели на периферији источне и западне цивилизације. У Травничкој хронизи описан је утицај привременог боравка француског и аустријског козула на друштвени живот босанског управног центра – Травника.

² Приликом сагледавања језика једног писца мора се имати у виду смештање језика датог дела у одређене историјске и социјалне оквире и оквире језичке средине, временски и просторно, везивањем његових категорија за појмове ауторовог лика и метода (Станојчић 1967: 7).

³ Белић је именичке речи сврстао на прво место, као водеће на листи заједничких врста речи у индоевропским језицима руководећи се при подели јединством функције, значења и гласовног склопа речи (Белић 1941: 42).

базирана на статистичкој методи, али ћемо се, где то буде потребно, осврнути и на семантичку и творбену структуру ексцерпираних грађе.

2. Израда фреквенцијског речника једног писца подразумева потпуну ексцерпцију грађе⁴. Инвентар именица приказан у овом раду може помоћи у делимичном сагледавању улоге именица у импозантном стваралаштву Иве Андрића (кроз сагледавање фреквенције употребе именица и њихових облика), а може помоћи и у стварању корпуса савременог српског језика, који ће се као отворен систем допуњавати. Свакако, израда комплетног фреквенцијског речника свих дела овог писца требало би да буде тема будућих истраживања, а овај кратак преглед може бити мотивација за такав подухват. Фреквенцијски речници могу користити и језичким стручњацима, али и преводиоцима, књижевним критичарима итд.

Приликом израде рада руководили смо се досадашњим истраживањима у овој области⁵: као модел су нам послужили ФРЕКВЕНЦИЈСКИ РЕЧНИК САВРЕМЕНОГ СРПСКОГ ЈЕЗИКА С. Васић и Д. Васића (даље ФРССЈ), у којем су дати фреквенцијски речници савремених српских романописаца, као и вишетошни речник ЛЕКСИЧКИ СЛОЈЕВИ: ПРИЛОЗИ ФРЕКВЕНЦИЈСКОМ РЕЧНИКУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА (фреквенцијски речник именица) Н. Богдановића и сарадника (даље ФРИ), у којем је обрађена фреквенција лексема у романима писаца из источне Србије. За потребе рада коришћена је апликација написана у програмском језику C# који је текст поделио на „гласовни садржај између две белине“ и уз помоћ кога је урађено основно пребројавање, а подаци који су добијени срањени су са писаном верзијом романа како би се избегле грешке ако реч није посматрана у контексту. Ексцерпирани је цео текст романа, изузев непреведених цитата и фуснота.

3. Корпус чине све врсте именица. Речи су извучене из контекста и приказане у свом канонском облику, односно у номинативу једнине (без обзира на то да ли се овај облик јавља у тексту или не), или у номинативу множине код именица из групе *pluralia tantum*. Фреквентност издвојених именица биће представљена табеларно, од најфреквентнијих лексема ка мање фреквентним, а у оквиру исте честоти појављивања именице су уазбучене. Десет именица са највећом фреквенцијом биће приказане и про-

⁴ Израда речника једног писца, колико је нама познато, није била предмет детаљнијих истраживања. Разматран је језик свега неколико писаца – П. Петровића Његоша, Л. Костића, М. Ракића, Л. Лазаревића.

⁵ Анализом бројних односа могу се утврдити квантитативне, квалитативне и стилске разлике међу писцима – рачунањем коефицијента разноврсности, индекса понављања, којима се могу утврдити сличности и разлике између више писаца. И у оквиру дела једног писца могу се овим показатељима утврдити обележја његовог стила.

центуално, како би се сагледао удео десет најфреквентнијих лексема у укупном лексичком инвентару именица.

Збирне именице дате су као посебне одреднице, независно од облика јединице (*цвеће, лишће, прање* итд.). У оквиру посебне одреднице представљене су и именице *pluralia tantum људи* (према облику јединице *човек*). Деминутиви, хипокористици и аугментативи чине засебне речи у списку (*илица, осмејак, бољештина* итд.). Ијекавски и икавски облици речи третирају се као посебне одреднице. Пошто се у фреквенцијском речнику не може видети синтаксичка и семантичка функција лексема, у корпус нису уврштени придеви који у реченици могу бити у служби именице (нпр. *седе власи, међу којима нема још ниједне седе*, ТХ, 244/). Дакле, ако реч према морфолошкој категорији припада некој другој врсти, а по синтаксичкој функцији је једнака именицама, нисмо је уврстили у речник. Приликом разврставања грађе јавила се недоумица око тога како посматрати лексеме типа *крај*, која може значити и 'део неке територијалне целине' и 'последњи, завршни час, тренутак'. У дескриптивним речницима српског језика ова значења лексеме *крај* обрађена су у оквиру једне одреднице (а не као хомоними), тј. полисемична су, па смо их тако и ми посматрали⁶. Хомонимне лексеме, у складу са њиховим идентификовањем у дескриптивним речницима, обрађиване су као посебне одреднице (нпр. *џара* 'новчана јединица' и *џара* 'гасовито стање у које прелази течност при испаравању'; *алај* 'сва ручна оруђа у једном занату', *алај* 'алатаст, риђаст коњ').

Све облике неке лексеме које могу припадати различитим врстама речи (имају различито значење или функцију у одређеном контексту) сравнили смо са штампаном и електронском PDF верзијом текста како бисмо решили проблем граматичке хомонимије⁷, а као контролни корпус користили смо Гралис-корпус.

Полусложенице (било да означавају лично име или неки појам) посматране су као једна лексема, нпр. *фра-Лука, Сулејман-џаша, каџил-ферман* и сл. Такође, уколико две одвојене лексеме чине целину, на њих је гледано као на једну, нпр. име *Ана Марија* итд. Облици *фон* и *фра у фон Миџерер* и *фра Лука* нису уврштени у речник, јер су третирају се као властите именице. Имена села, градова и устаљених географских назива, организација, установа и сл. састављена из више делова представљена су као посебне одреднице (*рејублика у Цисалтинска Рејублика, ред у Малџешки ред* итд.).

⁶ „У разликовању полисемије од хомонимије најпрецизније би било користити се семантичким и творбеним критеријумом, као и језичким осећањем“ (Драгићевић 2010: 324).

⁷ Неке лексеме код којих постоји овај проблем посебно смо прокоментарисали и у фуснотама у оквиру табле 2.

4. У роману је забележено 146.617 текућих речи (све врсте речи у свим облицима изузев непреведених цитата и фуснота), а од тога се именице јављају 33.322 пута. На основу ових података закључује се да именице заузимају око 23% текста⁸. Враћањем именица у њихов канонски облик добили смо 4.332 лексема – то је број лексема које чине наш корпус. Гледајући именице, оне су као лексема у тексту заступљене у просеку 7,7 пута (када се сагледа њихов удео у укупном броју именица у свим облицима). Наравно, овај просек није реалан, будући да се неке лексема понављају више од 400 пута (*Давил*, *конзул*, *везир*), а трећина лексема само једном (нпр. *лейшир*, *џролив*, *шећер*). Лексема са фреквенцијом 50 и више јављају се 12.893 пута што чини 37,8% ексцерпираних грађе.

Већ смо напоменули да ћемо у тексту анализирати именице са учеста-лошћу појављивања 50 и више пута. На овом месту ћемо дати општи осврт на остале именице. У следећој табели приказана је фреквенција група лексема са одређеном честошћу понављања – у другој колони је број таквих лексема у корпусу (од укупно 4.332 лексема), у трећој колони је број понављања тих лексема, а у последњој је представљен удео именица са одређеном фреквенцијом у укупном броју именица из корпуса (33.322).

фреквенција	бр. лексема	бр. понављања	%
50 и >50	103	12.893	38,69
40–49	34	1.487	4,46
30–39	73	2.470	7,41
20–29	135	3.199	9,60
10–19	310	4.226	12,68
2–9	1.925 ⁹	7.294	21,89
1	1.753	1.753	5,26

Табела 1

Лексема са фреквенцијом 50 и више чине око 40% укупног броја именица које чине корпус. Најфреквентнија лексема појављује се у тексту 707 пута (*Давил*), следе *конзул* са 408 појављивања и *везир* са 407.

Стотињак најфреквентнијих лексема чини око 3% у односу на укупан број лексема. Фреквенцију између 49 и 2 има 2.477 лексема, са уделом у

⁸ Глагола је нешто мање, око 20%.

⁹ Пошто ова скупина обухвата велики број лексема, појединачно ћемо дати број лексема са фреквенцијом од 2 до 9: са фреквенцијом 2 је 713 лексема, са фреквенцијом 3 388, са фреквенцијом 4 266, са фреквенцијом 5 178, са фреквенцијом 6 132, са фреквенцијом 7 103, са фреквенцијом 8 68 и са фреквенцијом 9 77 лексема.

укупном броју лексема од око 57%. Међу анализираним лексемама велики број њих, како се види из табеле, има фреквенцију 1. Ове лексеме „у укупном броју јављања у неким речницима могу обухватити чак половину лексичких одредница из целокупног текста, а број хапакса у неком тексту утиче на процену његове разноврсности и тежине“ (ФССЈ: 27). Речи са фреквенцијом један имају у фреквенцијским речницима равноправну улогу као и речи са фреквенцијом већом од један.

Такве речи не треба изостављати из фреквенцијских речника јер су оне корисне за стилистичку анализу и то уз помоћ стилостатистике. Користе се и при утврђивању ауторства. Подесне су за анализу структуре речи (ФССЈ, 30).

У нашем корпусу лексеме са фреквенцијом 1 чине 40,5% од свих лексема у корпусу, дакле, скоро половина именица јавља се у тексту само једном.

Међу лексемама из корпуса велики део њих биће познат просечном говорнику српског језика, мада има и застареле лексике и лексике страног порекла, што је и оправдано (у роману се преплићу различите нације и културе). Узимајући именице као узорак, може се запазити укрштање Истока и Запада, па су тако заступљене и именице оријенталног порекла и именице из западних језика (најчешће латинског). Навешћемо неколико примера од великог броја лексема страног порекла: оријентализми – *ајлук*, *ајсана*, *бињеџија*, *девлејџи*, *ешеклук*, *јаничар*, *коврџа*, *наџак*, *реис-ефендија*, *ћевај*, *чибуџија* итд.; латинизми: *алузија*, *еминенција*, *имџерија*, *каџациџеџи*, *конвенција*, *лекџија*, *наџија*, *ојсесија*, *јровинџија*, *рефлекс* итд.; греџизми: *амџиџеџајџар*, *анарџија*, *дијаџноза*, *ејоџа*, *идиоџи*, *калиџраџија*, *каџасџироџа*, *неџројола*, *јароџија*, *реумаџизам*, *скејџиџик*, *хиџоџонџар* итд.; галиџизми: *анџажман*, *џабо*, *инџенџанџи*, *џомунџике*, *манџеџиџна*, *фанџфара* итд.; талиџанизми: *аџија*, *алиџруисџа*, *џазамаџи*, *џарневал*, *џонџерва*, *јорџелан*, *флорџа* итд. Овом, махом цивилизацијском лексиком, како је већ напоменуто, стиче се увид у преплитање различитих култура и наџија које су заступљене на географском простору у коме је смештена радња романа.

Роман је писан књижевним језиком и екавским наречјем. У корпусу је забележено и 19 ијеџавизама и четири иџавизама, који се јављају у говору ликова. Употребом различитих наречја у говору ликова писац је успео да верно наслика јунаке тиме што им је дао да говоре својим наречјима. Иако је проценат лексема писаних ијеџавским и иџавским наречјем незнатан у односу на укупан број лексема (0,5%), њиховом употребом у говору дочарана се убедљивост и истинитост описаног. У корпус су ушли следећи ијеџавизми: са фреквенцијом 1: *вјеџар*, *вјеџиџиџа*, *завјеџи*, *џор-џо’јек*, *џољено*, *љеџоџиџа*, *љес*, *мјеџсеџ*, *сџарјеџиџна*; са фреквенцијом 2: *вјеџиџина*, *вријеџе*, *џољеновиџи*, *мјеџра*, *ријеџ*; са фреквенцијом 4: *вјеџра*, *мјеџџо*; са фреквенцијом 5: *дијеџеџе*, *лијеџ*; са фреквенцијом 7: *јјеџвач*, *џовјеџ*; са фреквенцијом 8: *свијеџи*. Од иџавизама забележени су следећи: са фреквенцијом 1: *јоџкриџљење*, *лиџкарија*; са фреквенцијом 2: *лиџкаруџа*; са фреквенцијом 13: *лиџкар*.

Ако се икавизми и ијекавизми из корпуса упореде са њиховим екавским облицима, да се запазити да су неке од екавских варијаната ових лексема веома фреквентне: нпр. лексеме *време*, *свѣт* и *човек* су међу првих десет по фреквентности, док су лексеме *лекар*, *месец*, *месѣо* и *реч* међу првих 100 по учесталости појављивања у тексту.

Једно од обележја приповедачког поступка је и коришћење синонима (било да су апсолутни, прави синоними или релативни, неправи) нпр. *мраз*, *зима*, *хладноћа*, *стужен*; *мук*, *ћушање*, *тишина*, *шајац*, *затишје*; *снаја*, *сила*, *јачина*; *јара*, *врелина*, *врућина*; *Левант* и *Исток* итд.

Што се тиче творбене структуре лексема из корпуса, и ту се може уочити богатство облика: нису ретке групе именица које припадају истом творбеном гнезду. Овакве именице могу у основи имати именицу (*коњ*, *коњаник*, *коњица*, *коњокрадица*; *кућа*, *кућење*, *кућерина*, *кућанство*, *кућица*; *кафа/кахва*, *кафана*, *кафаница*, *кафеџија*; *друг*, *другар*, *другарица*, *другарство*, *друговање*), придев (*лудак/луђак*, *лудило*, *лудост*; *лејоша*, *лејошан*, *лејошица*; *леност*, *ленствовање*, *ленишина*), и, ређе, глагол (нпр. *дрхтање*, *дрхтавица*; *дављење*, *дављеник*; *водич*, *вођење*, *вођство*).

5. Табеларним приказивањем најфреквентнијих именица из ексцерпираних грађе представићемо редослед појављивања именица. Именице са највећом честопћу појављивања уско су везане за радњу романа: њима су означени најважнији догађаји и главни ликови. У првој колони дат је редни број лексема, у другој лексема, у трећој фреквенција и у последњој род лексема.

	именице	фрекв.	род
1	<i>Давил</i>	707	м
2	<i>конзул</i>	408	м
3	<i>везир</i>	407	м
4	<i>човек</i>	392	м
5	<i>време</i>	340	с
6	<i>дан</i>	317	м
7	<i>свѣт</i>	305	м
8	<i>година</i>	291	ж
9	<i>људи</i>	281	м
10	<i>ствар</i>	276	ж
11	<i>око</i>	273 ¹⁰	с

¹⁰ Из укупног броја појавница елиминисан је предлог *око*.

12	<i>Травник</i>	269	м
13	<i>живош</i>	268	м
14	<i>џуш</i>	252 ¹¹	м
15	<i>реч</i>	251	ж
16	<i>конзулаш</i>	211	м
17	<i>разговор</i>	207 ¹²	м

¹¹ Са назначеном фреквенцијом је значење 'дуги и уски део земље који служи за кретање, цеста'. Лексема *џуш* када је у служби прилога (*Изгледао је нов и нејознаш као шумска чистина којом први џуш иду људи*, ТХ, 299), односно предлога (*Иде љавом без обзира, џуш своје Фојнице*, ТХ, 319).

18	<i>земља</i>	204	ж
19	<i>кућа</i>	182	ж
20	<i>рука</i>	182	ж
21	<i>жена</i>	172	ж
22	<i>лице</i>	168	с
23	<i>фон Мишперер</i>	162	м
24	<i>крај</i>	158	м
25	<i>јосао</i>	155 ¹³	м
26	<i>јоілед</i>	151 ¹⁴	м
27	<i>младић</i>	149	м
28	<i>лас</i>	148	м
29	<i>лава</i>	146	ж
30	<i>дејџе</i>	142	с
31	<i>јосјођа</i>	136	ж
32	<i>Турчин</i>	128	м
33	<i>месјо</i>	127	с
34	<i>фрајшар</i>	126	м
35	<i>шренушак</i>	114	м
36	<i>варош</i>	109	ж и м
37	<i>сјрана</i>	109	ж
38	<i>начин</i>	108	м
39	<i>час</i>	102	м
40	<i>Дефосе</i>	101	м
41	<i>Босна</i>	99	ж
42	<i>конак</i>	96	м

¹² Овај број не обухвата облике 3. л. мн. презента глагола *разјоворијши* (Тако су конзули тога дана имали две утехе ... да се разговоре и пожале као људи, ТХ, 106).

¹³ Из овог броја елиминисане су појавнице које представљају 2. и 3. л. јд. аориста глагола *јослајши*.

¹⁴ Из овог броја искључена је предлошко-падежна конструкција у *јоіледу*, као и 3. л. јд. глагола *јоіледати*.

43	<i>јокреј</i>	96	м
44	<i>јрилика</i>	94	ж
45	<i>соба</i>	94	ж
46	<i>снаја</i>	89	ж
47	<i>Ана Марија</i>	82	ж
48	<i>народ</i>	82	м
49	<i>ноћ</i>	79	ж
50	<i>веза</i>	78	ж
51	<i>жеља</i>	78	ж
52	<i>мисао</i>	77	ж
53	<i>коњ</i>	76	м
54	<i>Цариград</i>	76	м
55	<i>чаршија</i>	76	ж
56	<i>осећање</i>	75	с
57	<i>јородица</i>	74	ж
58	<i>Ројта</i>	73	м
59	<i>судбина</i>	73	ж
60	<i>весј</i>	72	ж
61	<i>месец</i>	71	м
62	<i>рег</i>	71	м
63	<i>ноја</i>	69	ж
64	<i>бој</i>	68	м
65	<i>лекар</i>	68	м
66	<i>јоложај</i>	68	м
67	<i>јојшеба</i>	67	ж
68	<i>фра Лука</i>	66	м
69	<i>фон Паулић</i>	66	м
70	<i>смрј</i>	66	ж
71	<i>јишина</i>	66	ж
72	<i>рад</i>	65	м
73	<i>јрозор</i>	64	м
74	<i>сјрах</i>	64	м
75	<i>борба</i>	63	ж
76	<i>израз</i>	63	м
77	<i>случај</i>	62	м
78	<i>вода</i>	61	ж

79	<i>раш</i>	61	м
80	<i>џријашељ</i>	60	м
81	<i>џумач</i>	60	м
82	<i>војска</i>	59	ж
83	<i>зима</i>	59	ж
84	<i>служба</i>	59	ж
85	<i>џишање</i>	58	с
86	<i>џуковник</i>	58	м
87	<i>џисмо</i>	57	с
88	<i>црква</i>	57	ж
89	<i>доџађај</i>	56	м
90	<i>џобџа</i>	56	ж

91	<i>корак</i>	54	м
92	<i>сулџан</i>	54	м
93	<i>име</i>	53	с
94	<i>мука</i>	53	ж
95	<i>однос</i>	52	м
96	<i>башиџа</i>	51	ж
97	<i>болест</i>	51	ж
98	<i>власџи</i>	51	ж
99	<i>бриџа</i>	50	ж
100	<i>језик</i>	50	м
101	<i>Колоња</i>	50	м
102	<i>свеџлост</i>	50	ж

Табела 2

Међу најфреквентнијим лексемама њих 12 су властита имена и етници, од чега је осам личних имена којима се номинују главни јунаци романа који су и кључни учесници догађаја (*Давил, фон Миџерер, Дефосе, Ана Марија, Роџа, фра Лука, фон Паулић, Колоња*). У овој групи су и три топонима: *Травник* (као управни центар тадашње Босне), *Босна* и *Цариград* (као центар тадашњег Отоманског царства) који читаоцу говоре око којих географских центара су концентрисани догађаји у роману – то је релација Травник – Цариград. Једини етноним међу сто најфреквентнијих лексема је лексема *Турчин* (у облику једнине и множине) са 129 појављивања. Поређења ради, друге лексеме којима се означавају етници у тексту се јављају знатно ређе: *Јеврејин* 41 пут, *Француз* 40 пута, *Босанац* 22 пута, *Травничан* 21 пут, *Циџанин* 15 пута, *Османлија* 14 пута, *Србин* 7 пута, *Херцеџовац* 2 пута итд. Из овог приказа се назире и које су нације учесници у догађајима у роману, али и етничка слика тадашње Босне.

Гледајући лексеме из претходне табеле према роду, види се да су најзаступљеније лексеме мушког рода (52), следе лексеме женског рода (40), средњег (9) и једна која може бити мушког и женског (*варош*). На основу ових података може се приметити да у роману примат има мушки, епски свет, а да је мање лирског, женског. Томе у прилог сведочи и податак да именица мушког рода у роману има скоро 2.000 – што је скоро 50% у односу на укупан број именица из корпуса.

Осим властитих имена, у корпусу су заступљене и заједничке именице, просте и изведене. Просте, неизведене именице углавном су са једносложном и двосложном основом. Међу најфреквентнијим су именице којима се означавају делови тела (*око, рука, лице, глава, ноџа, језик, усџа* итд.), породица и друштвени живот човека (*жена, деџе, џородица, џријашељ, браџи, оџац, мајка* итд.), време (*време, дан, џодина, џренуџак, недеља, јуџиро, саџи*,

век итд.), место догађаја (*конзулаџ, варош, конак, чаршија* итд.), разни апстрактни појмови у вези са човеком (*снаја, жеља, мисао, осећање, њошреб, смрт, сирах, болест, брига, њажња* итд.). Међу најфреквентнијим су и именице које припадају војној, административној терминологији и сл. (*конзул, њуковник, војска, служба, султан, рај, кайџан, џумач, извештај* итд.).

У следећој табели представљени су фреквенција и процентуална заступљеност десет најфреквентнијих именица у корпусу.

	именице	фреквенција	%
1	<i>Давил</i>	707	2,12
2	<i>конзул</i>	408	1,23
3	<i>везир</i>	407	1,22
4	<i>човек</i>	392	1,18
5	<i>време</i>	340	1,02
6	<i>дан</i>	317	0,94
7	<i>свџ</i>	305	0,92
8	<i>џодина</i>	291	0,88
9	<i>људи</i>	281	0,84
10	<i>сџвар</i>	276	0,83
	укупно	3.724	11,18

Табела 3

Првих десет именица са највећом учесталосту јавља се 3.724 пута што представља 11,18% ексцерпираних грађе. Запажа се да најфреквентније лексеме из грађе углавном имају и изузетно богату полисемантичку структуру, у шта смо се уверили прегледом дескриптивних речника српског језика (РСАНУ и РМС).

Ако се има у виду чињеница да су у роману Травничка хроника описана конзулска времена у размаку од неколико година и судбине људи који су учесници у тим догађајима, може се рећи да су најфреквентније именице уско везане за главну тему романа. На основу ових кључних речи може се и пре читања наслутити шта је тема романа и ко су главни јунаци.

6. У ФРССЈ, који нам је послужио као један од модела при изради рада, забележено је да је десет најчешћих именица „*дан, џодина, џуџ, време, рука, оџац, народ, Исус, живоџ и реч*“ (ФРССЈ: 30). У ФРИ то су именице „*кућа, џроб, џробље, жена, џоџ/џоџа, џросјак, црква, варош, џорба, дан*“ (ФРИ: 45). У сва три корпуса међу најфреквентнијим јединицама је именица *дан*. Осим ње, у нашем корпусу и у ФРССЈ из исте тематске групе ту су и лексеме *време* и *џодина*. Све три лексеме означавају трајање: време означава нај-

општији појам човековог трајања, година је друга по реду на тој лествици, док је дан најмања временска јединица важна у човековом животу.

Наши се резултати у великој мери поклапају са резултатима у ФРССЈ. Упоредјујући податке из овог речника са нашим подацима закључује се да се именице *време*, *дан* и *година* у оба узорка појављују као најфреквентније. Именице *пути*, *животи*, *реч* и *рука* налазе се у нашем узорку међу 20 најфреквентнијих, лексема *народ* је међу првих 50, док је лексема *ошаци* у оквиру првих 200. Именица *Исус* јавља се свега једном у грађи. Именице *Давид*, *конзул* и *везир* уско су везане за тематику романа који је предмет наше анализе, па се као такве неће наћи на врху универзалне листе најчешћих именица у књижевном делу.

На основу ове паралеле може се закључити да су, без обзира на тематику дела, неки појмови универзални у књижевном делу. Тако је лексема *дан* увек међу најфреквентнијим јер је „најмања временска јединица значајна за човеков живот“ (ФРССЈ: 30). Најфреквентније именице означавају главне јунаке или предмете који су важни за радњу романа.

7. Именице, као речи са најконкретнијим лексичким садржајем, представљају централну и најбројнију врсту речи у роману ТРАВНИЧКА ХРОНИКА. Из приказа именица са учесталошћу појављивања 50 и више пута стиче се увид у општу слику догађаја и ликове у роману. Грађу чине именице које се у роману јављају 33.332 пута, што представља 37,8% од укупног броја речи у роману. Поредјећи резултате ове анализе са резултатима до којих су дошли други истраживачи фреквенцијских речника може се у многим случајевима наћи на подударња што говори о томе да неки, за човеков живот, битни појмови привлаче пажњу и других приповедача без обзира на време настанка дела, тематику и простор из којег потичу аутор и његови јунаци.

Извори

ТХ: Андрић, Иво. *Травничка хроника*. Београд. 1945.

Гралис-корпус: <http://www-gewi.uni-graz.at/cocoon/gralis/search>. Stanje: 6. 5. 2014.

Литература

Белић 1998: Белић, Александар. *Ојшита линџивисџика. О језичкој љрироди и језичком развиџу*. Том 1. Београд. С. 42.

Драгићевић 2010: Драгићевић, Рајна. *Лексиколоџија срџској језика*. Београд.

- РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*. Књ. I–VI. 1967–1976.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Књ. I–XVIII. Београд: САНУ. 1959–.
- Станојчић 1967: Станојчић, Живојин. *Језик и стил Ива Андрића (функције синонимских односа)*. Београд.
- ФРИ: Богдановић, Недељко. *Лексички слојеви: прилози фреквенцијском речнику српског језика*. In: Савић-Грујић, Ана; Богдановић, Недељко (ур.). *Писци и језик*. Књига 7. Ниш. 2012.
- ФРССЈ: Васић, Смиљка; Васић, Драгољуб. *Фреквенцијски речник савременог српског језика*. Београд. 2004.

Nataša Milanov (Beograd)

**The frequency of nouns in the novel
THE DAYS OF THE CONSULS by Ivo Andrić**

This paper analyzes the frequency of nouns in the novel THE DAYS OF THE CONSULS by Ivo Andrić. Nouns, lexically being the most important type of words, also represent the largest word group in Serbian language. By representing the nouns with the frequency of occurrence from 50 or higher, we can gain an insight into the overall picture of the events and characters taking place in the novel. The corpora consisted of 4.332 nouns in their basic form with 33.322 replications, which encompass 37.8% of the total number of words in the novel. Comparing the results of this analysis with the results from other frequency dictionaries, some parallels and overlapping can be found.

Nataša Milanov
Institut za srpski jezik
Đure Jakšića 9
11 000 Beograd
natasa.milanov@isj.sanu.ac.rs